

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Athens PIL
Athens Public International Law Center

Προστασία άγριας ζωής και διεθνές εμπόριο

ΑΘΗΝΑ **2016**

Προστασία άγριας ζωής και διεθνές εμπόριο

Συντάκτες:

Βασιλική Γέρου
Γεωργία - Μαρία Καλογήρου
Όλγα Κούτσικα
Μαριάνθη Κουτρή
Ερασμία Παλιατσέα

Συντονιστής θεματικής:

Φαίδων Βαρέσης

Υπεύθυνος καθηγητής:

Δρ. Αναστάσιος Γουργουρίνης,
Λέκτορας Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ

Αθήνα, Μάιος 2016

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Athens PIL
Athens Public International Law Center

Το Κέντρο Ερευνών Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου (Athens Public International Law Research Center – Athens PIL) αποτελεί ερευνητικό εργαστήριο που υπάγεται στη Νομική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Το έργο και οι δραστηριότητές του περιλαμβάνουν κάθε επιστημονική, ερευνητική και επιμορφωτική πρωτοβουλία ή δραστηριότητα που εμπίπτει στο

γνωστικό αντικείμενο του διεθνούς δικαίου, όπως συνέργειες με διεθνείς οργανισμούς, δημόσιες υπηρεσίες, Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης και άλλους επιστημονικούς και κοινωνικούς φορείς, της ημεδαπής και της αλλοδαπής, με στόχο τη μελέτη και υποβολή προτάσεων και εναλλακτικών μεθόδων αντιμετώπισης κοινωνικών/πολιτικών ζητημάτων.

Το **WWF Ελλάς** είναι το ανεξάρτητο ελληνικό τμήμα του παγκόσμιου δικτύου του WWF. Διατηρεί στο ακέραιο την αυτοδιοίκησή του και τη δυνατότητα να διαμορφώνει τις δικές του προτεραιότητες. Ταυτόχρονα συμπορεύεται με το παγκόσμιο δίκτυο του WWF όσον αφορά τους παγκόσμιους στόχους και τις αρχές λειτουργίας του. Η αποστολή του είναι να χτίσει ένα μέλλον όπου άνθρωπος και φύση συνυπάρχουν αρμονικά. Η δράση του είναι εξαιρετικά πολυδιάστατη και διαμορφώνεται βάσει δύο βασικών στόχων: προστασία της βιοποικιλότητας και μείωση του ανθρώπινου αποτυπώματος.

Τι είναι το πρόγραμμα Trade Law Clinic?

Στο πλαίσιο του μαθήματος «Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο» στη Νομική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, και υπό την αιγίδα του Κέντρου Ερευνών Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου (Athens PIL), διοργανώθηκε κατά το ακαδημαϊκό έτος 2015-2016 για πρώτη φορά η «νομική κλινική» στο δίκαιο του διεθνούς εμπορίου (*Trade Law Clinic*).

Στο πλαίσιο του *Trade Law Clinic*, προπτυχιακοί φοιτητές της Νομικής Σχολής Αθηνών αναλαμβάνουν την εκπόνηση επιστημονικών μελετών (ενημερωτικών, συμβουλευτικών ή και ad hoc) σε καθορισμένες θεματικές κοινού ενδιαφέροντος, σε συνεργασία με φορείς και την κοινωνία των πολιτών, υπό την επίβλεψη και εποπτεία του επιστημονικού προσωπικού της Νομικής Σχολής. Σκοπός του *Trade Law Clinic* είναι η θέση της θεωρίας του δικαίου του διεθνούς εμπορίου στην πράξη, ώστε η παραγόμενη έρευνα να λαμβάνει υπόψη τις πραγματικές κοινωνικές ανάγκες και ανησυχίες. Στο πλαίσιο αυτό, η επιστημονική έρευνα πραγματοποιείται από τους συμμετέχοντες φοιτητές της Νομικής Σχολής Αθηνών, ενώ οι συνεργαζόμενοι φορείς πραγματοποιούν (σε βάθος ενός ακαδημαϊκού έτους) μία σειρά τακτών συναντήσεων μαζί τους προκειμένου να τους παρέχουν απαραίτητες πληροφορίες και προβληματισμούς και να τους κατευθύνουν ως προς τα πρακτικά ζητούμενα της έρευνας.

Κατά το ακαδημαϊκό έτος 2015-2016, προπτυχιακοί φοιτητές της Νομικής Σχολής Αθηνών διεξήγαγαν έρευνα επί της θεματικής «Προστασία άγριας ζωής και διεθνές εμπόριο», σε στενή συνεργασία με το στελεχιακό δυναμικό του WWF Ελλάς και συνέταξαν την παρούσα έκθεση (report).

Ι. Δυνατότητα παρέμβασης περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργανώσεων ενώπιον των οργάνων του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου

Ήδη από τη δημιουργία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (στο εξής ΠΟΕ), το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης για το παγκόσμιο εμπορικό σύστημα ήταν παραπάνω από εμφανές. Ποια είναι όμως η θέση της κοινωνίας στο σύστημα του ΠΟΕ και ειδικότερα μπορούν οι μη κυβερνητικές οργανώσεις (στο εξής ΜΚΟ) να επέμβουν ενώπιον των οργάνων του ΠΟΕ¹¹ ;

Τι προβλέπει η Συνθήκη του Μαρακές για τις ΜΚΟ;

Η Συνθήκη του Μαρακές το 1994, με την οποία ιδρύθηκε ο ΠΟΕ, περιλαμβάνει ειδική αναφορά στις ΜΚΟ. Πιο συγκεκριμένα το Άρθρο V:2 ορίζει πως «Το Γενικό Συμβούλιο μπορεί να προβαίνει στις κατάλληλες ρυθμίσεις για τη διαβούλευση και συνεργασία με μη κυβερνητικές οργανώσεις, που ασχολούνται με θέματα σχετικά με το πλαίσιο δράσης του ΠΟΕ».

Ποια είναι η συμβολή των ΜΚΟ στο δημόσιο διάλογο με τον ΠΟΕ;

Το σύστημα του ΠΟΕ δίνει τη δυνατότητα στις ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται σε τομείς που απασχολούν και τον ΠΟΕ:

1. να παρευρίσκονται στις Υπουργικές Διασκέψεις (Ministerial Conferences),
2. να συμμετέχουν στα Δημόσια Συμπόσια (Public Forum),
3. να καταθέτουν αναφορές (position papers), και
4. να παρευρίσκονται σε μερικές από τις διαδικασίες επίλυσης διαφορών.

1. Υπουργικές Διασκέψεις (Ministerial Conferences)

Το 1996 το Γενικό Συμβούλιο υιοθέτησε μια σειρά από Οδηγίες², που αποσαφήνισαν ακόμα πε-

ρισσότερο τις σχέσεις του ΠΟΕ με τις ΜΚΟ. Με αυτές «αναγνωρίζεται ο ρόλος που μπορεί να παίξουν οι ΜΚΟ ώστε να αυξηθεί το ενδιαφέρον του κοινού όσον αφορά τις δραστηριότητες του ΠΟΕ». Αποτελούν δε μέσο για τα μέλη του ΠΟΕ και τη Γραμματεία του Οργανισμού στην προσπάθειά τους για ανεπίσημο και θετικό διάλογο με τα διάφορα στοιχεία της σύγχρονης κοινωνίας, όπως είναι και οι ΜΚΟ. Αμέσως μετά την ψήφιση των οδηγιών, το 1996, τα μέλη του ΠΟΕ συμφώνησαν ως προς τις ειδικότερες διαδικασίες ώστε να συμμετέχουν οργανισμοί όπως οι ΜΚΟ στην Υπουργική Διάσκεψη της Σιγκαπούρης.

Ωστόσο, πρέπει να καταστεί σαφές πως καμία δυνατότητα δεν έχουν οι ΜΚΟ να λάβουν ενεργό ρόλο κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων στον ΠΟΕ. Μάλιστα, η διάθεση του Γενικού Συμβουλίου είναι ξεκάθαρη: γίνεται λόγος για απλή και μόνο παρουσία των ΜΚΟ στις Υπουργικές Διασκέψεις.

2. Δημόσιες Συζητήσεις/Συμπόσια (Public Forums/Symposia)

Το Δημόσιο Συμπόσιο (όπως ήταν ευρέως γνωστό μέχρι το 2005) πρωτοεμφανίστηκε ως θεσμός του ΠΟΕ το 2001. Αποτελεί έκτοτε τη μεγαλύτερη ετήσια εκδήλωση του Οργανισμού και προσελκύει πάνω από 1.500 συμμετέχοντες κάθε χρόνο, μεταξύ των οποίων ακαδημαϊκοί, επιχειρηματίες, εκπρόσωποι κυβερνήσεων και ΜΚΟ κλπ. Προσφέρεται με αυτό τον τρόπο μια μοναδική ευκαιρία στις ΜΚΟ να ανταλλάξουν απόψεις με τους αντιπροσώπους του ΠΟΕ, αλλά και με άλλους παράγοντες του παγκόσμιου εμπορίου. Μάλιστα, δίνεται η δυνατότητα στους συμμετέχοντες όχι μόνο να λαμβάνουν μέρος στις συζητήσεις, αλλά και να οργανώσουν τις δικές τους συνεδρίες.

3. Αναφορές (Position Papers)

Οι ΜΚΟ μπορούν επίσης να καταθέσουν αναφορές, τις οποίες η Γραμματεία του ΠΟΕ διανέμει στα μέλη του Οργανισμού για καλύτερη και αμεσότερη ενημέρωσή τους. Δημιουργείται έτσι μια λίστα με τις αναφορές όλων των ΜΚΟ -άμεσα διαθέσιμη-σύμφωνα με τα πρότυπα των Οδηγιών του Γενικού Συμβουλίου (1996) και την προσπάθεια

που γίνεται τα τελευταία χρόνια για μεγαλύτερη διαφάνεια και καλύτερο διάλογο μεταξύ ΠΟΕ και ΜΚΟ.

4. Διαδικασίες επίλυσης διαφορών (Dispute Settlement Proceedings)

Σύμφωνα με το νομικό καθεστώς του ΠΟΕ, οι μόνοι συμμετέχοντες στο σύστημα επίλυσης διαφορών είναι τα κράτη μέλη του Οργανισμού, τα μόνα δηλαδή που μπορούν να φέρουν κάποια διαφορά ενώπιον των δικαιοδοτικών οργάνων του. Ως επακόλουθο, τα φυσικά και νομικά πρόσωπα δεν έχουν άμεση πρόσβαση στο σύστημα επίλυσης διαφορών, ακόμα και αν συχνά αυτά είναι που επηρεάζονται άμεσα και αρνητικά (ως εξαγωγείς ή εισαγωγείς) από τα μέτρα που πιθανώς παραβιάζουν τη Συνθήκη του ΠΟΕ. Συνεπώς, ούτε οι ΜΚΟ δε δύνανται να ξεκινήσουν τη διαδικασία επίλυσης μιας διαφοράς.

Παρά τον παραπάνω αποκλεισμό τους, οι ΜΚΟ συχνά ασκούν πιέσεις και επιρροή στην κυβέρνηση ενός κράτους μέλους του ΠΟΕ ώστε να αναδειχθεί μια διαφορά. Αναμφισβήτητα, οι ΜΚΟ έχουν έντονο ενδιαφέρον για τη διαδικασία επίλυσης διαφορών, αφού κρίνεται η νομιμότητα ζητημάτων που θίγουν άμεσα τα ενδιαφέροντά τους. Μάλιστα πολλά κράτη έχουν υιοθετήσει εσωτερική νομοθεσία η οποία επιτρέπει σε ιδιωτικούς φορείς να κάνουν αίτηση στις κυβερνήσεις τους ώστε να βρεθεί μια διαφορά ενώπιον των δικαιοδοτικών οργάνων του ΠΟΕ³.

Ως προς το αν οι ΜΚΟ μπορούν να παίξουν ενεργό ρόλο στις διαδικασίες επίλυσης διαφορών, συμπληρώνοντας για παράδειγμα υπόμνημα *amicus curiae*, υπάρχουν αντικρουόμενες απόψεις:

- ☼ Οι ΜΚΟ από την πλευρά τους υποστηρίζουν ότι είναι σε θέση να εκθέσουν επιχειρήματα που μέλη του ΠΟΕ μπορεί να μη θελήσουν να τα παρουσιάσουν, καθώς μπορεί τα ίδια επιχειρήματα να χρησιμοποιηθούν εναντίον τους στο μέλλον.

- ☼ Τα κράτη μέλη του ΠΟΕ από την πλευρά τους εκφράζουν τις ανησυχίες τους για τις επιπτώσεις που μπορεί να έχει μια μεγαλύτερη πρόσβαση και επιρροή των ΜΚΟ στη διαδικασία

επίλυσης διαφορών απ' ότι θα έπρεπε για να διατηρηθούν οι ισορροπίες στο εσωτερικό του Οργανισμού. Άλλωστε είναι εμφανής ο διακυβερνητικός χαρακτήρας του ΠΟΕ και η διάθεση να διατηρήσουν τα ηνία τα κράτη μέλη του.

- ☼ Σύμφωνα με τη νομολογία του ΠΟΕ, οι Ειδικές Ομάδες (Panels) και το Εφετειακό Σώμα (Appellate Body) έχουν τη διακριτική ευχέρεια να δεχτούν ή να απορρίψουν αυτά τα υπομνήματα, αλλά σε καμία περίπτωση δεν είναι υποχρεωμένα να τα λάβουν υπόψη τους (Εφετειακό Σώμα στην υπόθεση *Shrimp – Turtle*).

Οι ΜΚΟ - ανεξάρτητα από τις δυνατότητες που τους προσφέρει ο ΠΟΕ – μπορούν να ασκήσουν έντονη επιρροή στη διαμόρφωση της εμπορικής πολιτικής στον Οργανισμό μέσω της ανάμειξης σε δημόσιες εκστρατείες για το εμπόριο και για θέματα που σχετίζονται με το πεδίο δράσης τους (π.χ. η «Καμπάνια για τις Θάλασσες σε Κίνδυνο» (“Endangered Seas Campaign”, 1995) της WWF).

II. Το Σχέδιο Δράσης της ΕΕ αναφορικά με την ξυλεία και η σχέση του με τις Συνθήκες του ΠΟΕ (GATT και TBT)

Το 2010, η ΕΕ υιοθέτησε το Κανονισμό 995/2010 «για τη θέσπιση των υποχρεώσεων των φορέων εκμετάλλευσης που διαθέτουν ξυλεία και προϊόντα ξυλείας στην αγορά» (στο εξής Κανονισμός FLEGT)⁴. Ο Κανονισμός δεν διακρίνει ρητά μεταξύ εισαγόμενης και μη ξυλείας. Τα άρθρα 4 έως 6 του Κανονισμού αυτού επιβάλλουν ορισμένες υποχρεώσεις στους «φορείς εκμετάλλευσης» (κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που διαθέτει στην αγορά ξυλεία ή προϊόντα ξυλείας) (π.χ., υποχρέωση ιχνηλασιμότητας, υποχρέωση δέουσας επιμέλειας), οι οποίες διασφαλίζονται με κυρώσεις (άρθρο 19). Ποια είναι μερικά από τα πιθανά ζητήματα που θέτουν τα άρθρα 4-6 του Κανονισμού FLEGT εν όψει της GATT και της TBT; Τι θα μπορούσε να αντιτάξει μία περιβαλλοντική οργάνωση;

Δεδομένα και Στοιχεία

1. Επιπτώσεις παράνομου εμπορίου ξυλείας

i. Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις⁵

Η σταδιακή αποψίλωση των δασών:

- ☼ πλήττει τη βιοποικιλότητα

Πρόσφατα στοιχεία μαρτυρούν τον κίνδυνο στον οποίο έχουν περιέλθει οι ουρακοτάγκοι στην Ινδονησία (UNEP, 2011) και οι τίγρεις της Σιβηρίας (ΕΙΑ, 2014).

- ☼ ενισχύει την κλιματική αλλαγή

190 εκατομμύρια τόνοι διοξειδίου του άνθρακα υπολογίζεται ότι εκλύθηκαν στην ατμόσφαιρα το 2013 (Chatham House, 2015).

ii. Οικονομικές Επιπτώσεις

Η παράνομη υλοτομία έχει ως αποτέλεσμα:

- ☼ την απώλεια κρατικών εσόδων

Υπολογίζεται ότι το κράτος της Ινδονησίας έχασε 7 δισεκατομμύρια δολάρια κατά την περίοδο 2007 – 2011 εξαιτίας της παράνομης υλοτομίας και της κακής δασικής διαχείρισης (Human Rights Watch, 2013). Αυτό το ποσό θα μπορούσε να επενδυθεί εκ νέου στον δασικό τομέα και να δημιουργήσει, επιπλέον, νέες θέσεις εργασίας.

- ☼ την πτώση των τιμών στο νόμιμο εμπόριο ξυλείας

Μόνο το έτος 2004, υπολογίζεται ότι το παράνομο εμπόριο ξυλείας έχει προκαλέσει 7%-16% πτώση των τιμών στο διεθνές νόμιμο εμπόριο ξυλείας.

iii. Κοινωνικές Επιπτώσεις

Πέραν των προφανών κοινωνικών επιπτώσεων, της παράβασης του νόμου, της ασφάλειας δικαίου και της αύξησης της διαφθοράς, με αφορμή την παράνομη υλοτομία παρατηρούνται συχνά παραβιάσεις των δικαιωμάτων των κατοίκων δασικών περιοχών, ενώ ενισχύονται τυχόν αμφισβητήσεις τοπικών συνόρων, όπως συνέβη στη Λιβερία (Global Witness, 2011) και τη Δημοκρατία του Κονγκό (UNEP, 2011).

2. Ανάγκη Ενωσιακής Ρύθμισης

Η πιο αποτελεσματική απάντηση στη συνολική καταστροφή δασικών εκτάσεων παγκοσμίως θα ήταν η μετατροπή της παγκόσμιας αγοράς ξυλείας σε μία θετική δύναμη, ικανή να προστατέψει το αγαθό αυτό, τα δάση. Η ευρωπαϊκή αγορά, άλλωστε, είναι μία από τις πιο ισχυρές, ειδικά για τους παραγωγούς και τους εξαγωγείς ξυλείας⁶.

Ισχύουσα Ρύθμιση (Κανονισμός 995/2010 - FLEGT)

Το 2010, η ΕΕ υιοθέτησε το Κανονισμό 995/2010 «για τη θέσπιση των υποχρεώσεων των φορέων εκμετάλλευσης που διαθέτουν ξυλεία και προϊόντα ξυλείας στην αγορά», ο οποίος τέθηκε σε ισχύ στις 3 Μαρτίου 2013. Δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του σχεδίου δράσης FLEGT (Forest Law Enforcement, Governance and Trade) της ΕΕ, που

ξεκίνησε το 2003 στοχεύοντας στη μείωση της παράνομης υλοτομίας με την ενίσχυση της βιώσιμης και νόμιμης διαχείρισης των δασών, τη βελτίωση της διακυβέρνησης και την προώθηση του εμπορίου της νομίμως παραχθείσας ξυλείας.

Συγκεκριμένα, ο Κανονισμός 995/2010 απαγορεύει σε επιχειρηματικούς φορείς στην Ευρώπη τη διάθεση παράνομα υλοτομημένης ξυλείας και προϊόντων που προέρχονται από παράνομη ξυλεία στην αγορά της ΕΕ. Ελλείψει διεθνώς αναγνωρισμένου ορισμού, θα πρέπει να λαμβάνεται ως βάση για τον ορισμό της «παράνομης» υλοτόμησης η νομοθεσία της χώρας όπου πραγματοποιήθηκε η υλοτόμηση, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών κανονιστικών ρυθμίσεων της χώρας αυτής και της εφαρμογής στην εν λόγω χώρα των διεθνών συμβάσεων στις οποίες είναι συμβαλλόμενο μέρος. Συνεπώς, η «νόμιμη» ξυλεία ορίζεται ως η ξυλεία που παράγεται σύμφωνα με τους νόμους της χώρας όπου γίνεται η συγκομιδή⁷.

1. Αντικείμενο

Το αντικείμενο του κανονισμού ορίζεται στο άρθρο 1, και είναι οι υποχρεώσεις των φορέων εκμετάλλευσης που διαθέτουν για πρώτη φορά ξυλεία και προϊόντα ξυλείας στην εσωτερική αγορά, καθώς και οι υποχρεώσεις των εμπόρων. Έχοντας υπόψη ότι η χρήση ανακυκλωμένης ξυλείας και προϊόντων της θα πρέπει να ενθαρρύνεται και ότι η υπαγωγή των προϊόντων αυτών στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος κανονισμού θα επιβάρυνε δυσανάλογα τους φορείς εκμετάλλευσης, η χρησιμοποιημένη ξυλεία και τα χρησιμοποιημένα προϊόντα ξυλείας που έχουν συμπληρώσει τον κύκλο ζωής τους και διαφορετικά θα απορρίπτονταν ως απόβλητα εξαιρούνται του παρόντος κανονισμού (Προοίμιο 11).

2. Σκοπός

Σύμφωνα με το στόχο του κανονισμού, δηλαδή να εξασφαλιστεί ότι μόνον τα προϊόντα ξυλείας που έχουν παραχθεί σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία της χώρας παραγωγής ξυλείας εισέρχονται στην ΕΕ, η ΕΕ διαπραγματεύεται εθελοντικές συμφωνίες συνεργασίας (FLEGT Voluntary Partnership

Agreements) με τις χώρες παραγωγής ξυλείας (χώρες-εταίροι), οι οποίες θεσπίζουν νομικά δεσμευτική υποχρέωση των μερών να εφαρμόζουν καθεστώς χορήγησης αδειών και ρύθμισης του εμπορίου ξυλείας και των προϊόντων που ορίζονται στις συγκεκριμένες FLEGT VPA (Προοίμιο 7). Πρόκειται για νομικά δεσμευτικές συμφωνίες εμπορίου μεταξύ της ΕΕ και χωρών παραγωγής ξυλείας εκτός της ΕΕ. Ο σκοπός της VPA είναι να διασφαλιστεί ότι η ξυλεία και τα προϊόντα ξυλείας που εξάγονται στην ΕΕ προέρχονται από νόμιμες πηγές. Οι συμφωνίες επίσης βοηθούν τις χώρες που εξάγουν ξυλεία να σταματήσουν την παράνομη υλοτομία με τη βελτίωση της ρύθμισης και της διακυβέρνησης του δασικού τομέα⁸. Οι Καμερούν, Δημοκρατία Κεντρικής Αφρικής, Γκάνα, Ινδονησία, Λιβερία, Δημοκρατία του Κονγκό έχουν υπογράψει μία VPA με την ΕΕ και επί του παρόντος αναπτύσσουν τα συστήματα που απαιτούνται για τον έλεγχο, την επαλήθευση και την άδεια νόμιμης ξυλείας (VPA Partner Countries). Οι Ακτή Ελεφαντοστού, Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, Γκαμπόν, Γουϊάνα, Ονδούρα, Λάος, Μαλαισία, Ταϊλάνδη, Βιετνάμ βρίσκονται σε διαπραγματεύσεις με την ΕΕ.

3. Υποχρεώσεις φορέων εκμετάλλευσης (άρθρα 4-6 FLEGT)

Άρθρο 4: Υποχρεώσεις των φορέων εκμετάλλευσης

«1. Απαγορεύεται η διάθεση στην αγορά παράνομα υλοτομημένης ξυλείας ή προϊόντων τέτοιου είδους ξυλείας.

2. Οι φορείς εκμετάλλευσης θα επιδεικνύουν δέουσα επιμέλεια όταν διαθέτουν ξυλεία και προϊόντα ξυλείας στην αγορά. Προς τούτο, οφείλουν να χρησιμοποιούν πλαίσιο διαδικασιών και μέτρων, καλούμενο εφεξής «σύστημα δέουσας επιμέλειας», όπως ορίζεται στο άρθρο 6.

3. Κάθε φορέας εκμετάλλευσης διατηρεί και αξιολογεί ανά τακτά χρονικά διαστήματα το σύστημα δέουσας επιμέλειας που χρησιμοποιεί...»

Άρθρο 6: Συστήματα δέουσας επιμέλειας

«1. Το σύστημα υποχρέωσης επιμέλειας που αναφέρεται στο άρθρο 4 παράγραφος 2 περιλαμβάνει τα ακόλουθα στοιχεία:

α) μέτρα και διαδικασίες που παρέχουν πρόσβαση στις ακόλουθες πληροφορίες σχετικά με την προμήθεια από τον φορέα εκμετάλλευσης της ξυλείας και των προϊόντων ξυλείας που διατίθενται στην αγορά...

β) διαδικασίες αξιολόγησης των κινδύνων που δίνουν τη δυνατότητα στον φορέα εκμετάλλευσης να αναλύσει και να αξιολογήσει τον κίνδυνο της διάθεσης στην αγορά παράνομα υλοτομημένης ξυλείας ή προϊόντων ξυλείας προερχόμενων από τέτοια ξυλεία...»

Άρθρο 19: Κυρώσεις

«1. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τους κανόνες σχετικά με τις κυρώσεις που επιβάλλονται για τις παραβάσεις των διατάξεων του παρόντος κανονισμού και λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου να εξασφαλίσουν την εφαρμογή τους.

2. Οι προβλεπόμενες κυρώσεις πρέπει να είναι αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές...»

Το «σύστημα δέουσας επιμέλειας», που οι φορείς εκμετάλλευσης θα πρέπει να επιδεικνύουν, μπορεί να περιγραφεί ως μια μέθοδος που περιλαμβάνει ελέγχους, με στόχο την παραγωγή ενός επιθυμητού αποτελέσματος σε μια επιχειρηματική διαδικασία.

Το Προοίμιο 17 του Κανονισμού αναφέρει ότι το σύστημα δέουσας επιμέλειας περιλαμβάνει τρία στοιχεία εγγενή στη διαχείριση κινδύνου:

- ✿ πρόσβαση σε πληροφορίες, για τις πηγές και τους προμηθευτές της ξυλείας και προϊόντων ξυλείας που διατίθενται στην εσωτερική αγορά για πρώτη φορά, μαζί με σχετικές πληροφορίες όπως η συμμόρφωση με την κείμενη νομοθεσία, η χώρα υλοτόμησης, το είδος, η ποσότητα και, εφόσον απαιτείται, η επιμέρους εθνική περιφέρεια και η άδεια υλοτομίας (άρθρο 6 παρ. 1, α),
- ✿ αξιολόγηση κινδύνου, από τους φορείς εκμετάλλευσης βάσει των παραπάνω πληροφοριών (άρθρο 6 παρ. 1, β). Η αξιολόγηση θα πρέπει να ελέγχει αν υπάρχουν καταγεγραμμένες διαδικασίες για τη συλλογή και καταγραφή βασικών πληροφοριών σχετικά με τις παραδόσεις των προϊόντων ξυλείας που διατίθενται στην αγορά, για την αξιολόγηση του κινδύνου ότι οποιοδήποτε συστατικό του προϊόντος αυ-

τού περιέχει παρανόμως υλοτομημένη ξυλεία, και για την περιγραφή δράσεων με διαφορετικά επίπεδα κινδύνου. Θα πρέπει επίσης να ελέγχει εάν εκείνοι που είναι υπεύθυνοι για τη διενέργεια κάθε βήματος στις διαδικασίες κατανοούν και τα εφαρμόζουν, και ότι υπάρχουν επαρκείς έλεγχοι για να εξασφαλιστεί ότι οι διαδικασίες είναι αποτελεσματικές στην πράξη (πχ. ότι εντοπίζουν και αποκλείουν επικίνδυνες προμήθειες ξυλείας)⁹.

✿ μετριάσμο του κινδύνου, όπου εντοπίζεται, από τους φορείς κατά τρόπο αναλογικό προς αυτόν, με σκοπό την πρόληψη διάθεσης στην εσωτερική αγορά της παράνομα -στην υπόθεσή μας- υλοτομημένης ξυλείας ή εξ αυτής παραγόμενων προϊόντων ξυλείας (άρθρο 19 παρ. 2).

4. Ορισμοί

Στο σημείο αυτό της παρούσας ανάλυσης κρίνεται απαραίτητη η παράθεση ορισμένων κρίσιμων ορισμών επί του θέματος.

- i. Ξυλεία – Προϊόντα ξυλείας: Η ξυλεία και τα προϊόντα αυτής ορίζονται στον Κανονισμό του Συμβουλίου 2658/87¹⁰ :
- ii. Παράνομη υλοτόμηση: Ελλείψει διεθνώς αναγνωρισμένου ορισμού, θα πρέπει να λαμβάνεται ως βάση για τον ορισμό της παράνομης υλοτόμησης η νομοθεσία της χώρας¹¹ όπου πραγματοποιήθηκε η υλοτόμηση, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών κανονιστικών ρυθμίσεων της χώρας αυτής καθώς και της εφαρμογής στην εν λόγω χώρα των διεθνών συμβάσεων στις οποίες είναι συμβαλλόμενο μέρος¹².
- iii. Φορείς εκμετάλλευσης: Σύμφωνα με το άρθρο 2 του Κανονισμού, ως «φορέας εκμετάλλευσης» νοείται κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που διαθέτει στην αγορά ξυλεία ή προϊόντα ξυλείας (στοιχείο 2γ). Ως «διάθεση στην αγορά» νοείται η για πρώτη φορά προμήθεια, με οποιαδήποτε μέσα και ανεξαρτήτως της τεχνικής πώλησης, ξυλείας ή προϊόντων ξυλείας στην εσωτερική αγορά προς διανομή ή χρήση στο πλαίσιο εμπορικής δραστηριότητας, είτε

αυτή πραγματοποιείται επί πληρωμή είτε δωρεάν. Η διάθεση στην εσωτερική αγορά, προϊόντων ξυλείας προερχόμενων από ξυλεία ή προϊόντα ξυλείας που διατίθενται ήδη στην αγορά δεν συνιστά «διάθεση στην αγορά» (στοιχείο 2γ).

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η προμήθεια πρέπει να είναι ταυτόχρονα:

- ✿ στην εσωτερική αγορά - το ξύλο πρέπει να είναι φυσικά παρόν στην ΕΕ, είτε έχει συλλεγεί εδώ είτε έχει εισαχθεί και εκτελωνιστεί για την ελεύθερη κυκλοφορία, αφού τα προϊόντα δεν αποκτούν την ιδιότητα του "εμπορεύματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης» πριν την είσοδό τους στο έδαφος της τελωνειακής ένωσης,
- ✿ για πρώτη φορά - τα προϊόντα ξυλείας που έχουν ήδη διατεθεί στην αγορά της ΕΕ δεν θα καλύπτονται ούτε προϊόντα που προέρχονται από προϊόντα ξυλείας που έχουν ήδη διατεθεί στην αγορά.
- ✿ κατά τη διάρκεια της εμπορικής δραστηριότητας - ο κανονισμός δεν επιβάλλει απαιτήσεις για μη εμπορικούς καταναλωτές.

Συνεπώς, οι διατάξεις του Κανονισμού σχετικά με τους "φορείς εκμετάλλευσης" ισχύουν για:

- ✿ εταιρείες ή ιδιώτες που κάνουν συγκομιδή ξυλείας εντός της ΕΕ, για το σκοπό της επεξεργασίας ή για διανομή στους εμπορικούς ή μη εμπορικούς καταναλωτές,
- ✿ εταιρείες ή ιδιώτες που φέρνουν ξυλεία ή προϊόντα ξυλείας στην ΕΕ, για το σκοπό της επεξεργασίας ή για διανομή στους εμπορικούς ή μη εμπορικούς καταναλωτές, και
- ✿ εταιρείες ή ιδιώτες που κάνουν συγκομιδή ξυλείας εντός της ΕΕ ή φέρνουν ξυλεία ή προϊόντα ξυλείας στην ΕΕ αποκλειστικά για χρήση σε δική τους επιχείρηση.

Όλοι οι φορείς εκμετάλλευσης, είτε έχουν ως βάση τους την ΕΕ είτε εκτός ΕΕ, πρέπει να συμμορφώνονται με την απαγόρευση της διάθεσης παράνομα υλοτομημένης ξυλείας στην αγορά και με την υποχρέωση να ασκούν τη δέουσα επιμέλεια¹³

6. Εν είδει συμπεράσματος

Ο κανονισμός ΕΕ για την ξυλεία δεν έχει αναδρομική ισχύ. Αυτό σημαίνει ότι η απαγόρευση δεν θα ισχύει για ξυλεία και προϊόντα ξυλείας που διατίθενται στην αγορά πριν από την έναρξη ισχύος του Κανονισμού στις 3 Μαρτίου 2013. Ωστόσο, οι φορείς εκμετάλλευσης θα πρέπει να δείξουν, όταν ελέγχονται από τις αρμόδιες αρχές, ότι έχουν καθιερώσει ένα σύστημα υποχρέωσης επιμέλειας που λειτουργεί από τις 3 Μαρτίου 2013. Ως εκ τούτου, είναι σημαντικό οι επιχειρήσεις να είναι σε θέση να προσδιορίσουν την προμήθειά τους πριν και μετά την ημερομηνία αυτή. Η υποχρέωση για την ιχνηλασιμότητα εφαρμόζεται κι αυτή επίσης από την ημερομηνία αυτή.

Άρθρα 4 - 6 του Κανονισμού FLEGT εν όψει της Συμφωνίας Γενικών Δασμών και Εμπορίου (GATT)

1. Βασικές υποχρεώσεις των κρατών στο πλαίσιο της GATT

Η σημερινή οικονομική πραγματικότητα, παρ' όλα αυτά, προστάζει μία παγκοσμιοποιημένη και ως επί το πλείστον φιλελεύθερη αντιμετώπιση του διεθνούς εμπορίου και των περιορισμών αυτού. Βασικότερος πυλώνας αυτής της πρακτικής, όπως ήδη επισημάνθηκε, είναι η Συμφωνία Γενικών Δασμών και Εμπορίου (στο εξής GATT, 1994), η οποία έχει υπογραφεί στο πλαίσιο του Παγκοσμίου Οργανισμού Εμπορίου και αποτελεί σημαίνουσα υποχρέωση των κρατών μελών.

Η GATT εισάγει ένα σύστημα αρχών, οι οποίες εφαρμόζονται στην ουσία όταν ένα μέρος της Συμφωνίας επικαλεστεί παράβαση και όχι εξαντλητικά σε κάθε προϊόν ή υπηρεσία που τίθεται στο διεθνές εμπόριο. Αξιοσημείωτα άρθρα, εν προκειμένω, είναι τα άρθρα I, III, XI αυτής. Βασικές αρχές αυτών είναι:

- ✿ η απαγόρευση όποιων διακρίσεων στον χώρο του παγκόσμιου εμπορίου και
- ✿ η ελεύθερη πρόσβαση στην παγκόσμια αγορά.

Άρθρο XI - απαγόρευση de jure και de facto περιορισμών του διεθνούς εμπορίου

Άρθρο III - ρήτρα εθνικής μεταχείρισης

Άρθρο I - ρήτρα μάλλον ευνοούμενου κράτους

Ως ολοκληρωμένο σύστημα, η Συνθήκη προβλέπει στο άρθρο XX και αντίστοιχες εξαιρέσεις προς τις άνωθεν υποχρεώσεις των μερών. Η νομολογική ιστορία έχει καταστεί πολλάκις μάρτυρας επικλήσεων αυτού του άρθρου και των προβλεπόμενων εξαιρέσεων, ως επί το πλείστον σε διαφορές προστασίας του περιβάλλοντος.

Άρθρο XX - ισορροπία. Έτσι επιτυγχάνεται πιο αποτελεσματικά και πιο ολοκληρωμένα ο σκοπός του ΠΟΕ και των Συνθηκών του, το ελεύθερο διεθνές εμπόριο.

2. Σύγκριση με υποχρεώσεις GATT

Αντιδράσεις μελών ΠΟΕ -Trade Policy Review of the European Union

Υπήρξαν αντιδράσεις από τον Καναδά, την Ινδονησία, το Ελ Σαλβαδόρ, την Αργεντινή. Οι λόγοι που τα κράτη αυτά επικαλέστηκαν είναι ότι μέσω του Κανονισμού FLEGT της Ευρωπαϊκής Ένωσης προωθούνται μέτρα περιοριστικά του διεθνούς εμπορίου υπέρ της εγχώριας –ευρωπαϊκής- παραγωγής.

i. Εφαρμογή κοινού κριτηρίου

Αρχικά, όσον αφορά τα κράτη μέλη του ΠΟΕ, τα οποία έχουν επιπλέον **υπογράψει με την ΕΕ και κάποια VPA**, και επομένως έχουν εθελοντικά περιορίσει το εμπόριο χάριν σκοπών προστασίας του δασικού περιβάλλοντος, θα ήταν εξαιρετικά απίθανο να επικαλεστούν ενώπιον των δικαιοδοτικών οργάνων του ΠΟΕ παράβαση των υποχρεώσεων των κρατών μελών της Ένωσης.

Οποιαδήποτε επίκληση παράβασης θα μπορούσε να προέλθει από κράτη που **δεν έχουν συνάψει VPA με την ΕΕ**. Άλλωστε, συχνή είναι η πρακτική κατά την οποία ένας παραγωγός ενός VPA κράτους διενεργεί εμπόριο μέσω τρίτου κράτους, το οποίο δεν έχει συνάψει VPA.

ii. Συνιστά ο Κανονισμός FLEGT «πλήγμα» για το εμπόριο που προσπαθεί να εισάγει ο ΠΟΕ;

Όχι, γιατί αφενός δεν επιβάλλει σε κάθε προϊόν να φέρει συγκεκριμένες και αυστηρές ενδείξεις και αφετέρου, διότι προσπαθεί σε γενικό πλαίσιο αλλά με τη μεγαλύτερη δυνατή αποτελεσματικότητα να ενισχύσει (κυρίως τα ήδη υπάρχοντα) συστήματα ασφαλείας και αξιολόγησης στον τομέα της ξυλείας.

iii. Εξαίρεση βάσει του άρθρου XX της GATT;

Και αν ακόμα στοιχειοθετηθεί παράβαση κάποιας από τις υποχρεώσεις των άρθρων I, III και XI της GATT, θα πρέπει να εξετασθεί στη συνέχεια, εάν αυτή μπορεί να δικαιολογηθεί με βάση της εξαιρέσεις που εισάγει το άρθρο XX της ίδιας Συμφωνίας.

α) Στοιχείο (β) του άρθρου XX: Ζωή ανθρώπων, ζώων και φυτών

β) Στοιχείο (ζ) του άρθρου XX: ρήτρα περί αποθεμάτων

γ) Στοιχείο (δ) του άρθρου XX: μέτρα συμμόρφωσης

δ) Εισαγωγική Πρόταση του άρθρου XX

- ✿ να μην εντοπίζεται ανατιολόγητη, ή και αυθαίρετη διακριτική μεταχείριση ανάμεσα σε κράτη, στα οποία ισχύουν ίδιες συνθήκες, και
- ✿ το μέτρο να μη συνιστά συγκεκριμένο περιορισμό του διεθνούς εμπορίου

Ο Κανονισμός FLEGT εν όψει της Συμφωνίας για τα Τεχνικά Μέτρα στο Εμπόριο (TBT)

Η Συμφωνία για τα τεχνικά μέτρα στο εμπόριο (στο εξής Συμφωνία TBT) είναι σχεδιασμένη ώστε να εξασφαλίσει πως οι τεχνικοί κανονισμοί και τα πρότυπα που υιοθετούν τα κράτη, και μπορεί να επηρεάσουν το εμπόριο, εφαρμόζονται με τον πλέον «φιλικό» προς το εμπόριο τρόπο. Ελέγχει δηλαδή αν οι τεχνικοί κανονισμοί και τα πρότυπα δε δημιουργούν μη αναγκαία για το εμπόριο εμπόδια. Ταυτόχρονα, όμως, εγγυάται πως τα κράτη διατηρούν την κανονιστική τους ελευθερία και μπορούν να επιδιώξουν κοινωνικούς στόχους, όπως η προστασία της δημόσιας υγείας και η ασφάλεια του περιβάλλοντος.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα τεχνικού κανονισμού αναφορικά με την ξυλεία αποτελεί η Αυστριακή Πράξη για την Ξυλεία (Austrian Timber Act) του 1992, η οποία -για περιβαλλοντικούς λόγους- επέβαλε απαιτήσεις υποχρεωτικής επισήμανσης στην ξυλεία προερχόμενη από τροπικά δάση, στα προϊόντα τροπικής ξυλείας, και στα προϊόντα που περιείχαν τέτοια ξυλεία τα οποία επρόκειτο να χρησιμοποιηθούν από καταναλωτές¹⁴.

Αναφορικά με την ξυλεία, και πιο συγκεκριμένα την εφαρμογή του Κανονισμού για την Ξυλεία (Timber Regulation)¹⁵, είναι απαραίτητη μια αξιολόγηση με βάση τον παραπάνω ορισμό του τεχνικού κανονισμού. Η αξιολόγηση αυτή θα πρέπει να βασιστεί σε ένα θεωρητικό τεστ που περιλαμβάνει τρία ερωτήματα σχετικά με τον Κανονισμό για την Ξυλεία:

- α) εφαρμόζεται σε «αναγνωρίσιμο» προϊόν ή ομάδα προϊόντων;
- β) «καθορίζει» χαρακτηριστικά προϊόντων ή τις σχετικές διεργασίες και μεθόδους παραγωγής; και
- γ) μπορεί να χαρακτηριστεί ως «υποχρεωτικός»;

Ως προς το πρώτο ζήτημα (α), ο Κανονισμός για την Ξυλεία ορίζει πως εφαρμόζεται σε «ξυλεία και προϊόντα ξυλείας», τα οποία και απαριθμούνται στο Παράρτημα του εν λόγω Κανονισμού. Προκύπτει, λοιπόν, πως εφαρμόζεται σε μια επαρκώς αναγνωρίσιμη ομάδα προϊόντων.

Όσον αφορά το δεύτερο ερώτημα (β), ο Κανονισμός προβαίνει σε διάκριση μόνο μεταξύ της ξυλείας που έχει κοπεί νόμιμα και της ξυλείας που έχει κοπεί παράνομα, σύμφωνα πάντα με τη νομοθεσία της χώρας στο έδαφος της οποίας γίνεται η συγκομιδή. Σε παρόμοιο διαχωρισμό προβαίνει και η Αυστραλιανή Πράξη για την Απαγόρευση της Παράνομης Υλοτομίας¹⁶. Η νομιμότητα σε αυτές τις περιπτώσεις δεν αποτελεί μια «διεργασία ή μέθοδο παραγωγής»¹⁷. Άλλωστε οι προϋποθέσεις νομιμότητας ποικίλλουν από χώρα σε χώρα.

Συμπεραίνουμε, λοιπόν, πως ο Κανονισμός για την Ξυλεία δεν καθορίζει τεχνικούς κανονισμούς και συνεπώς η Συμφωνία TBT δεν εφαρμόζεται στη συγκεκριμένη περίπτωση.

III. Εμπόριο ειδών άγριας ζωής online

Σε μία προσπάθεια καταπολέμησης της διαδικτυακής πώλησης ειδών άγριας ζωής προστατευόμενων στο πλαίσιο της CITES, η οργάνωση International Fund for Animal Welfare (IFAW) προτείνει, την ολική απαγόρευση της πώλησης μέσω διαδικτύου δειγμάτων ειδών των Παραρτημάτων I και II της Συνθήκης CITES, καθώς και των ειδών που μπορεί να προκαλέσουν σύγχυση με αυτά (look-alike species).

1. Εγείρει η ρύθμιση ζητήματα σε συνάρτηση με τις συμβάσεις CITES, GAT, TBT;

i. CITES

Η Σύμβαση για το Διεθνές Εμπόριο των Απειλούμενων με Εξαφάνιση Ειδών της Άγριας Πανίδας και Χλωρίδας ("CITES") βασίζεται στη διαρρύθμιση των κανόνων εμπορίου άγριας πανίδας και χλωρίδας ανάλογα με το βαθμό διακινδύνευσης του εκάστοτε είδους με εξαφάνιση.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I: περισσότερα από 800 είδη επαπειλούμενα με άμεση εξαφάνιση, μεταξύ άλλων ελέφαντες, τίγρεις, γορίλλες, θαλάσσιες χελώνες, αγριόγατες και παπαγάλους. Με ελάχιστες εξαιρέσεις, το εμπόριο των ειδών του Παραρτήματος I απαγορεύεται. Συνεπώς, η προτεινόμενη από την IFAW ρύθμιση δεν έρχεται σε αντίθεση με τη CITES σε σχέση με τα είδη του Παραρτήματος I.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II: αναγνωρίζονται ως είδη που απαιτούν προστασία από το εμπόριο μεν, αλλά όχι σε σημείο απαγόρευσης. Η CITES επιβάλλει περιορισμούς επί του εμπορίου άγριας ζωής υπό τη μορφή αυστηρών τυπικών προϋποθέσεων, εφόσον για την εισαγωγή και την εξαγωγή των επαπειλούμενων ειδών απαιτούνται ειδικές άδειες με διαβεβαίωση εκ μέρους της αρμόδιας αρχής εισαγωγών του κράτους ότι το εν λόγω απειλούμενο με εξαφάνιση είδος δε θα χρησιμοποιηθεί αποκλειστικώς για εμπορικούς σκοπούς ή ότι η εξαγωγή δε θα αποβεί μοιραία για την επιβίωση του συγκεκριμένου είδους και ότι το είδος δεν αποκτήθηκε παραβιάζο-

ντας την εθνική νομοθεσία του κράτους εξαγωγής. (άρθρο III:3).

Επομένως, η προτεινόμενη από την IFAW ρύθμιση έρχεται σε αντίθεση με τις διατάξεις της CITES για τα είδη του Παραρτήματος II, από τη στιγμή που η τελευταία δεν προβλέπει δυνατότητα νόμιμης απαγόρευσης του διεθνούς εμπορίου για τα είδη αυτά. Όμως, αν ληφθεί υπόψη η ratio της Σύμβασης αυτής, η οποία έγκειται στη μεγαλύτερη δυνατή προστασία των απειλούμενων με εξαφάνιση ειδών, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η προτεινόμενη από την IFAW απαγόρευση θα ήταν σύμφωνη με τους σκοπούς της CITES. Αυτό που πρέπει να εξεταστεί, ωστόσο, είναι αν η ρύθμιση αυτή έρχεται σε σύγκρουση με τη Συμφωνία GATT 1994.

ii. GATT

Σύμφωνα με το άρθρο XI:1 GATT με τίτλο «Γενική κατάργηση των ποσοτικών περιορισμών», τα κράτη-μέλη του ΠΟΕ πρέπει να απέχουν από τη θέσπιση ποσοτικών περιορισμών. Στην κατηγορία των ποσοτικών περιορισμών εμπίπτουν και οι απαγορεύσεις (υπόθεση US – Shrimp, 2001), είτε απόλυτες είτε υπό όρους, αναφορικά με τις εισαγωγές και εξαγωγές προϊόντων από και προς άλλα κράτη-μέλη. Μάλιστα, όπως υπογράμμισε η ειδική ομάδα εμπειρογνομόνων (panel) στην υπόθεση Turkey – Textiles (1999), η απαγόρευση των ποσοτικών περιορισμών «αποτελεί έναν από τους ακρογωνιαίους λίθους του συστήματος της GATT». Για το λόγο αυτό το άρθρο XI:1 GATT **έχει ευρύ πεδίο εφαρμογής** και περιλαμβάνει κάθε μέτρο που συνεπάγεται de jure ή de facto απαγόρευση ή περιορισμό στις εισαγωγές, στις εξαγωγές ή στην πώληση προς εξαγωγές προϊόντων, όπως σημείωσε το panel στην υπόθεση Japan – Semi-conductors (1988).

Δυνάμει του άρθρου XI:1 GATT, η απόλυτη απαγόρευση της πώλησης μέσω διαδικτύου δειγμάτων ειδών της Συνθήκης CITES, όπως προτείνεται από την IFAW, δεν είναι δυνατή, γιατί συνιστά σοβαρό **ποσοτικό περιορισμό**. Ωστόσο, ο γενικός κανόνας της απαγόρευσης ποσοτικών περιορισμών **δεν είναι απόλυτος** και υπόκειται στις **περιοριστικές εξαιρέσεις του άρθρου XI:2 GATT**. Ωστόσο, η προτεινόμενη ρύθμιση, δεν μπορεί να υπαχθεί στις

ανωτέρω εξαιρέσεις, καθώς αυτές είναι περιοριστικές, ερμηνεύονται στενά και σε κάθε περίπτωση πρέπει να επιβάλλονται σε μη διακριτική βάση και να αποσκοπούν στην κατανομή του εμπορίου των εν λόγω προϊόντων.

iii. TBT

Η Συμφωνία για τα Τεχνικά Εμπόδια στο Εμπόριο (“TBT”) αποσκοπεί στο να διασφαλίσει ότι οι τεχνικοί κανονισμοί, τα πρότυπα και οι διαδικασίες αξιολόγησης της συμμόρφωσης των κρατών δεν αποτελούν περιττά εμπόδια στο διεθνές εμπόριο. Σε περίπτωση υιοθέτησης της προτεινόμενης από την IFAW ρύθμισης, ανακύπτει το ενδεχόμενο η απαγόρευση της διαδικτυακής πώλησης άγριας ζωής να καταλήγει περισσότερο περιοριστική από το βαθμό που είναι «απαραίτητος για την επίτευξη ενός νόμιμου σκοπού». Αυτό σημαίνει ότι ένα μέτρο παραβιάζει αυτήν την προϋπόθεση μόνο στην περίπτωση που υπάρχει ευλόγως διαθέσιμη εναλλακτική, η οποία είναι ουσιωδώς λιγότερο περιοριστική. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση του διαδικτυακού εμπορίου άγριας ζωής, πρέπει αν εξεταστεί αν πέρα από την προτεινόμενη απαγόρευση μπορούν να υπάρξουν μέτρα εξίσου αποτελεσματικά αλλά λιγότερο περιοριστικά για το διεθνές εμπόριο, ώστε να μην υπάρξει σύγκρουση με τη Συμφωνία TBT.

2. Μπορεί η ρύθμιση αυτή να θεσπιστεί νόμιμα και να αιτιολογηθεί στο πλαίσιο της CITES, της GATT και της TBT;

i. CITES

Αξίζει να σημειώσουμε πως στο Προοίμιο της εν λόγω σύμβασης τονίζεται η ανάγκη λήψης κατάλληλων μέτρων, με στόχο την εξάλειψη φαινομένων υπερεκμετάλλευσης της χλωρίδας και της πανίδας στο διεθνές εμπόριο. Παράλληλα, στο άρθρο 2 και 3 της Σύμβασης αυτής θεμελιώνεται υποχρέωση παροχής και παρουσίας άδειας εξαγωγής ή εισαγωγής για τα προϊόντα που περιέχονται στο Παράρτημα I και II.

Προσπαθώντας να μεταφέρουμε τις εν λόγω

ρυθμίσεις στο online εμπόριο, δεν μπορεί κανείς να παραβλέψει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του. Το ευεπίφορο έδαφος που υπάρχει στον διαδικτυακό χώρο για παρουσίαση πλαστών στοιχείων ή πιστοποιητικών ή ακόμα και η εν τοις πράγμασι αδυναμία παρουσίασης τέτοιων λόγω της ταχύτητας των εν λόγω συναλλαγών είναι μόνο μερικοί από τους λόγους που καθιστούν ιδιαίτερα δυσχερή έως αδύνατη την εφαρμογή αυτών των διατάξεων στον κυβερνοχώρο.

Στο σημείο αυτό και προκειμένου να κρίνουμε αν ένα τέτοιο μέτρο μπορεί να αιτιολογηθεί από τη CITES, θα πρέπει να το εξετάσουμε υπό το φως της αρχής της αναλογικότητας, μιας δικαιοσύνης αρχής που συναντάται και στο Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο και έχει αναγνωριστεί σε πολλές αποφάσεις από τα δικαιοδοτικά όργανα του ΠΟΕ (ενδεικτικά υπόθεση US-Line Pipe και US — Cotton Yarn).

Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, το μέτρο πρέπει να είναι αναγκαίο και πρόσφορο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου, να είναι το λιγότερο επαχθές σε σχέση με άλλα εναλλακτικά και τέλος, να υπάρχει μία στάθμιση ζημιών και ωφελειών από την εφαρμογή του εν λόγω μέτρου.

Δεδομένης της έκτασης που έχει λάβει το παράνομο online εμπόριο ειδών άγριας ζωής υπό εξαφάνιση και της αδυναμίας οποιουδήποτε άλλου αποτελεσματικού ελέγχου στον κυβερνοχώρο, το συγκεκριμένο μέτρο της πλήρους απαγόρευσης μπορεί να θεωρηθεί ως το μόνο δυνατό να το ανακόψει ενώ οποιοδήποτε λιγότερο επαχθές δεν θα είχε την ίδια αποτελεσματικότητα. Τέλος, δεδομένης της ανάγκης προστασίας των ζώων και των φυτών που βρίσκονται σε κίνδυνο, ο περιορισμός του online εμπορίου δεν συνιστά αδικαιολόγητο περιορισμό του εμπορίου.

Συνεπώς, κατόπιν μιας συνδυαστικής εξέτασης του πνεύματος της Συνθήκης που συναντάται στο Προοίμιο και των συγκεκριμένων διατάξεων, συνάγεται το συμπέρασμα, ότι σε συμφωνία με την αρχή της αναλογικότητας, θα ήταν δυνατή η πλήρης απαγόρευση πώλησης δειγμάτων ειδών του Παραρτήματος I και II.

ii. GATT

Ένα τέτοιο μέτρο θα μπορούσε να δικαιολογηθεί ως γενική εξαίρεση βάσει του Άρθρου XX GATT 1994. Σύμφωνα με το συγκεκριμένο άρθρο, καμία διάταξη δεν εμποδίζει τα κράτη να υιοθετήσουν ή να εφαρμόσουν μέτρα προκειμένου να εξυπηρετήσουν μια σειρά από κυβερνητικές πολιτικές που εντούτοις μπορεί να συγκρούονται με το ελεύθερο εμπόριο. Στις κυβερνητικές αυτές πολιτικές περιλαμβάνονται η προστασία των ζώων ή φυτών. Ωστόσο, όπως και στις προηγούμενες συνθήκες δεν πρέπει να υπάρχει σύγκρουση του μέτρου με άλλες ισοδύναμες εναλλακτικές λύσεις.

iii. TBT

Βασική αρχή της Συμφωνίας TBT είναι πως κανένα κράτος δεν πρέπει να παρεμποδίζεται να λαμβάνει μέτρα για την προστασία, μεταξύ άλλων, ζώων και φυτών, εφαρμόζοντας τεχνικούς κανονισμούς, πρότυπα και διαδικασίες αξιολόγησης. Ωστόσο, τα μέτρα αυτά δεν πρέπει να αποτελούν συγκεκαλυμμένο περιορισμό του διεθνούς εμπορίου ή μέσο αυθαίρετων και αδικαιολόγητων διακρίσεων μεταξύ των χωρών.

Ενόψει του χαρακτήρα του μέτρου, ήτοι την ολική απαγόρευση που επιβάλλει, θεωρείται σκόπιμο να επικεντρωθούμε στο εάν και κατά πόσο ένα τέτοιο μέτρο θα ήταν περιττό εμπόδιο για το διεθνές εμπόριο.

Το Εφετειακό Σώμα του ΠΟΕ στην υπόθεση US-Tuna II προέβη στη διατύπωση διαφόρων κριτηρίων για τον προσδιορισμό του εάν και κατά πόσον ένα μέτρο μπορεί να θεωρηθεί περιττό εμπόδιο, στο πλαίσιο μιας «ολιστικής ζύγισης και εξισορρόπησης». Συγκεκριμένα, τα κριτήρια αυτά είναι:

- α) ο βαθμός συμβολής του μέτρου προς τον επιδιωκόμενο στόχο
- β) ο βαθμός περιορισμού του εμπορίου λόγω του μέτρου
- γ) η φύση κινδύνων που απορρέουν
- δ) η σοβαρότητα των συνεπειών από τη μη εκπλήρωση στόχου

Έχοντας ήδη κάνει ανάλυση των προϋποθέσεων α) και β) παραπάνω, κρίνεται σκόπιμο να επικεντρωθούμε στους κινδύνους που απορρέουν από το μέτρο αυτό αλλά και τη σοβαρότητα των συνεπειών από τη μη εκπλήρωση του στόχου. Είναι σαφές πως η υπερεκμετάλλευση ειδών της χλωρίδας και της πανίδας μπορεί να οδηγήσει στον ολικό αφανισμό τους ενώ ο κίνδυνος του υπέρμετρου περιορισμού του εμπορίου μέσω του μέτρου αυτού εξαλείφεται υπό το φως της ανάγκης προστασίας ζώων ή φυτών.

3. Υπάρχουν άλλα μέτρα που θα μπορούσαν να ληφθούν στο πλαίσιο της CITES και άλλων συμφωνιών;

Στο άρθρο 2 της Σύμβασης CITES αναφέρονται οι βασικές αρχές που διατρέχουν τη Συνθήκη. Μεταξύ αυτών είναι ο στόχος των επίμαχων μέτρων να σταματήσει ή να περιορίσει την εκμετάλλευση της χλωρίδας και της πανίδας. Ο όρος «περιορίσει» παραπέμπει άμεσα σε ηπιότερα μέτρα που μπορούν να επιτύχουν αντίστοιχα αποτελέσματα.

Συνεπώς, μπορούν πιθανότατα να υπάρξουν ηπιότερα μέτρα αλλά αυτά εναπόκεινται στη διακριτική ευχέρεια των κρατών. Για την Ελλάδα, μία πρόταση θα ήταν η ενίσχυση της αρχής Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος, μέσω της δημιουργίας Ειδικού Τμήματος για το Παράνομο Εμπόριο Άγριας Ζωής στο Διαδίκτυο.

-
- 1 https://www.wto.org/english/forums_e/ngo_e/intro_e.htm.
 - 2 World Trade Organisation, General Council, Guidelines for arrangements on relations with Non-Governmental Organizations, 1996, WT/L/162, διαθέσιμες στο https://www.wto.org/english/forums_e/ngo_e/guide_e.htm.
 - 3 Panel Report, United States - Sections 301-310 of the Trade Act of 1974, WT/DS152/R, adopted 27 January 2000
 - 4 Το πλήρες κείμενο του Κανονισμού διαθέσιμο στο <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32010R0995&from=EN>
 - 5 Το προοίμιο του Κανονισμού 995/2010 «για τη θέσπιση των υποχρεώσεων των φορέων εκμετάλλευσης που διαθέτουν ξυλεία και προϊόντα ξυλείας στην αγορά», γνωστός και ως Κανονισμός FLEGT ήδη παρέχει το περιγραμμά των περιβαλλοντικών επιπτώσεων
 - 6 http://ec.europa.eu/environment/eutr2013/why-do-we-need-a-new-law/index_en.htm.
 - 7 <http://www.euflegt.efi.int/eutr>.
 - 8 <http://www.euflegt.efi.int/vpa>.
 - 9 http://ec.europa.eu/environment/eutr2013/_static/files/guidance/guidance-document-5-feb-13_en.pdf.
 - 10 Council Regulation (EEC) No 2658/87 of 23 July 1987 on the tariff and statistical nomenclature and on the Common Customs Tariff (OJ L 256, 7.9.1987, p. 1).
 - 11 Στην ελληνική έννομη τάξη εφαρμόζεται ο Ν.. 4138/ΦΕΚ Α' 72/19.3.2013 .
 - 12 Προοίμιο 14 Κανονισμού FLEGT.
 - 13 http://ec.europa.eu/environment/eutr2013/_static/files/guidance/guidance-document-5-feb-13_en.pdf.
 - 14 R. WOLFRUM, P. STOLL, A. SEIBERT-FOHR, WTO - Technical Barriers and SPS Measures, Brill, 2007, σελ. 187-190; T. PECK, The International Timber Trade, Elsevier, 2001, σελ. 215-220.
 - 15 European Parliament and Council Regulation No. 995/2010 on the Obligations of Operators who Place Timber and Timber Products on the Market, 2010 O. J. L 295/23.
 - 16 Parliament of Australia, Act No. 166 on Illegal Logging Prohibition, 2012.
 - 17 A. MITCHELL, G. AYRES, "Out of Crooked Timber: The Consistency of Australia's Illegal Logging Prohibition Bill with the WTO Agreement", 2012, Vol. 29, Environmental and Planning Law Journal, σελ. 462; D. GERAETS, B. NATENS, "The WTO Consistency of the European Union Timber Regulation", 2014, Vol. 48:2, Journal of World Trade, 455-456.

Συντάκτες
Βασιλική Γέρου
Γεωργία - Μαρία Καλογήρου
Όλγα Κούτσικα
Μαριάνθη Κουτρή
Ερασμία Παλιατσέα

Συντονιστής θεματικής
Φαίδων Βαρέσης

Υπεύθυνος καθηγητής
Δρ. Αναστάσιος Γουργουρίνης,
Λέκτορας Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ